

Nederlandse Vereniging
voor de Historie van de Radio

ERRES RADIO TYPE KY 112

1931

ERRES RADIO IN CRISISTIJD

Na de beursval in 1929 raakt ook de radio-industrie in een diepe crisis. Het aantal verkochte toestellen daalt aanzienlijk en Philips in Eindhoven moet duizenden werknemers ontslaan. Ook de korte successtory van Van der Heem & Bloemsma in Den Haag, fabrikant van de Erres radio's die door de firma Stokvis in de handel worden gebracht, eindigt.

Liep de populariteit van dit merk de jaren ervoor sterk op, nu vinden we zelfs in Radio-Expres rond 1931 geen advertenties van ERRES RADIO meer en in de verslagen over de diverse radiobeurzen vinden we niets meer vermeld over het merk.

NIEUWE TYPEN IN 1931

Toch zijn er - na de populaire Erres radio's KY 107 en KY 108 uit 1929 waarvan het type 108 nog in 1932 verkrijgbaar is - gedurende de jaren 1930 en 1931 enkele nieuwe typen verschenen.¹ Het zijn de typen KY 109, 111, 112, 113 en 115. De 109, 112 en 115 hebben hetzelfde chassis en verschillen alleen qua kast. De laatste bezit een ingebouwde grammofoon.

Ook de 111 en 113 zijn elektrisch gelijk maar de laatste heeft een staande kast met ingebouwde luidspreker. Het zijn drielamps wisselstroomtoestellen, afgeleid van de KY 108. Zie voor een beschrijving van deze toestellen de RHT brochure 9202.²

De KY 112 en haar broertjes zijn de opvolgers van de éénknops toestellen KY 105 en 106, welke werden getoond op de jaarbeurs in Amsterdam in 1930, maar zijn technisch sterk verbeterd.³ Door de toepassing van de zeer zwaar uitgevoerde afstemcondensator uit de Philips 2511 lijken deze

toestellen veel op dit succesapparaat waarvan er meer dan 125.000 in Eindhoven zijn gebouwd. Zie ook NVHR brochure 9204.⁴

WEINIG BEKEND

Dat reclame en het kapitaal om die reclame te kunnen voeren van grote invloed zijn op de verkoopcijfers blijkt overduidelijk wanneer we de situatie bij Philips en Erres vergelijken. Philips stopt niet met haar publicitaire acties, maar bezuinigt wel direct op haar arbeiders. In Nederland daalt het aantal medewerkers van 22.500 in 1929 naar 11.650 in 1932.⁵ Maar men blijft wel moderniseren om de kwaliteit van de producten hoog te houden. Ook de reclame voor de producten wordt op aangepaste wijze in stand gehouden.

Zoals gezegd vinden we in 1931 van de Handelsonderneming R.S. Stokvis & Zonen geen advertenties in de daarvoor gangbare bladen zoals Radio Expres, hoewel er wel voor de diverse types folders worden aangemaakt (zie afbeeldingen).

De Handelsonderneming is dan voor de helft eigenaar van de firma NV Radiofabriek en Ingenieursbureau voorheen Van der Heem & Bloemsma (kortweg Van der Heem), de fabrikant van de Erres radio-toestellen.⁶

Maar ook Philips heeft tussen 1930 en 1935 financiële belangen in het bedrijf. Ir. P.F.S. Otten, directeur van Philips Radio, is lid van de raad van commissarissen van Van der Heem.⁷

Of dit een rol heeft gespeeld bij het presteren van Van der Heem is moeilijk te achterhalen. Philips heeft vermoedelijk veel invloed in de ontwerpkamer, gezien de toepassing van steeds meer Philips onderdelen in de nieuwe ontwerpen. Bovendien was Ir. J. Bloemsma, hoofdontwerper van Van der Heem, eind 1928 al vertrokken.

Het vermoeden bestaat, dat van de bovengenoemde Erres toestellen slechts enkele tientallen tot honderdtallen per type zijn gebouwd. Deze typen zijn dan ook bij radioverzamelaars vrijwel onbekend en slechts sporadisch komt er een te voorschijn. Zo ook de hier beschreven KY 112, welke geen echt chassisnummer bezit, maar slechts een met de hand geschreven nummer 15 in blauw potlood op het chassis van het plaatstroomapparaat. Wanneer we de datumstempels op de condensatorblokken bestuderen, zien we dat deze liggen tussen 12 juni en 9 november 1931. Het moet er in de fabriekshal in Den Haag rond die tijd stil zijn geweest.

ERRES K.Y. 112, EEN VIER-LAMPSWISSELSTROOM TOESTEL MET INGEBOUWDE ELECTRO-DYNAMISCHEN LUIDSPREKER f 325,-.

In 1932 trekt de productie van Erres-toestellen weer aan na de introductie van de KY 116 en 117, ook éénknopstoestellen volgens hetzelfde principe, maar nu voor bijna de helft van de prijs! De KY 112 kostte f 325 en de latere KY 116 slechts f 187,50. Er is dan veel bezuinigd op kast en onderdelen, zoals op de veel te prijzige en verouderde afstemcondensator.

DE TECHNIEK

De constructie van de KY 112 lijkt veel op het succesvolle Philips type 2511 door de logge afstemcondensator, welke hier gekanteld is gemonteerd. Achter de variabele condensator hangen aan de bovenplaat drie roodkoperen spoelbussen met daaronder de schakelaars voor het golfbereik. De spoelen zijn ook van Philips en volgens het bekende "Super-Inductance" principe gewikkeld van litze-draad op glazen spoellichamen. Het bandfilterprincipe in combinatie met deze spoelen van hoge kwaliteit zorgt voor een up-to-date ontwerp en een zeer selectief en gevoelig toestel.

Aan weerszijden van de variabele condensator zijn verlichte en in golfengete geijkte trommelschalen aanwezig, links voor de middengolf, rechts voor de lange golf. Geijkte schalen waren een nieuwtje in die tijd. Ook Philips doet dat voor de eerste maal in 1931 en wel bij de 730A.

Ook verder lijkt de KY 112 veel op dit laatste toestel. Op de eerste plaats de toegepaste lampen en de electro-dynamische

Ir. J. Bloemsma

ERRES K.Y. 113, COMPLEET MET INGEBOUWDE LIJDSPREKER. . f 195.-

luidspreker type 2055 met bolvormige ticonal-magneet, een model dat slechts kort in productie is geweest. Zie ook brochure 9603.⁸

Tevens vinden we condensatorblokken, voedingstrafo en smoorspoel, laagfrequent trafo, lampvoetjes, hoogfrequent smoorspoelen, mica condensatoren en golfengteschakelaars van Philips. Alleen de weerstanden zijn nog van het Duitse merk NSF (in Nederland NSN gestempeld), waar Van de

Heem al jaren zaken mee doet. Ze zitten netjes gemonteerd op een pertinax plaat onder het chassis. De onderkant maakt dan ook een zeer nette en toegankelijke indruk. Het chassis is gebogen uit 1 mm dik blik, dat met zilververf is afgewerkt en daarna in elkaar is geschroefd. Een zwaar metalen en vercadmiumd chassis zoals bij de 730A kon of wilde men in Den Haag niet maken. Het plaatstroomapparaat staat apart onder in de kast gemonteerd en is bereikbaar via een houten schot. Een ontbrompotentiometer over de gloeispanning is op het ontvangedeelte aangebracht naast de eerste lamp, terwijl de antenne via een trimmer aan de achterzijde kan worden aangepast.

DE ONTWERPERS

Zoals al vermeld vertrekt Ir Bloemsmas eind 1928 en moet Van der Heem zonder deze succesvolle ontwerper verder. De KY 107 en 108 zijn nog op zijn ontwerpen uit 1929 (KY 103 en 104) gebaseerd, maar zijn in 1931 alweer verouderd. Een bandfilter en een hogere kringkwaliteit van de spoelen zijn echt nodig om de drukte op de middengolf aan te kunnen. De bekende bruine, met massief draad gewikkelde mandbodemspeelen in de oudere toestellen moeten plaats maken voor iets beters en hier zal de heer Otten de helpende hand hebben geboden. Het resultaat, de nieuwe serie KY

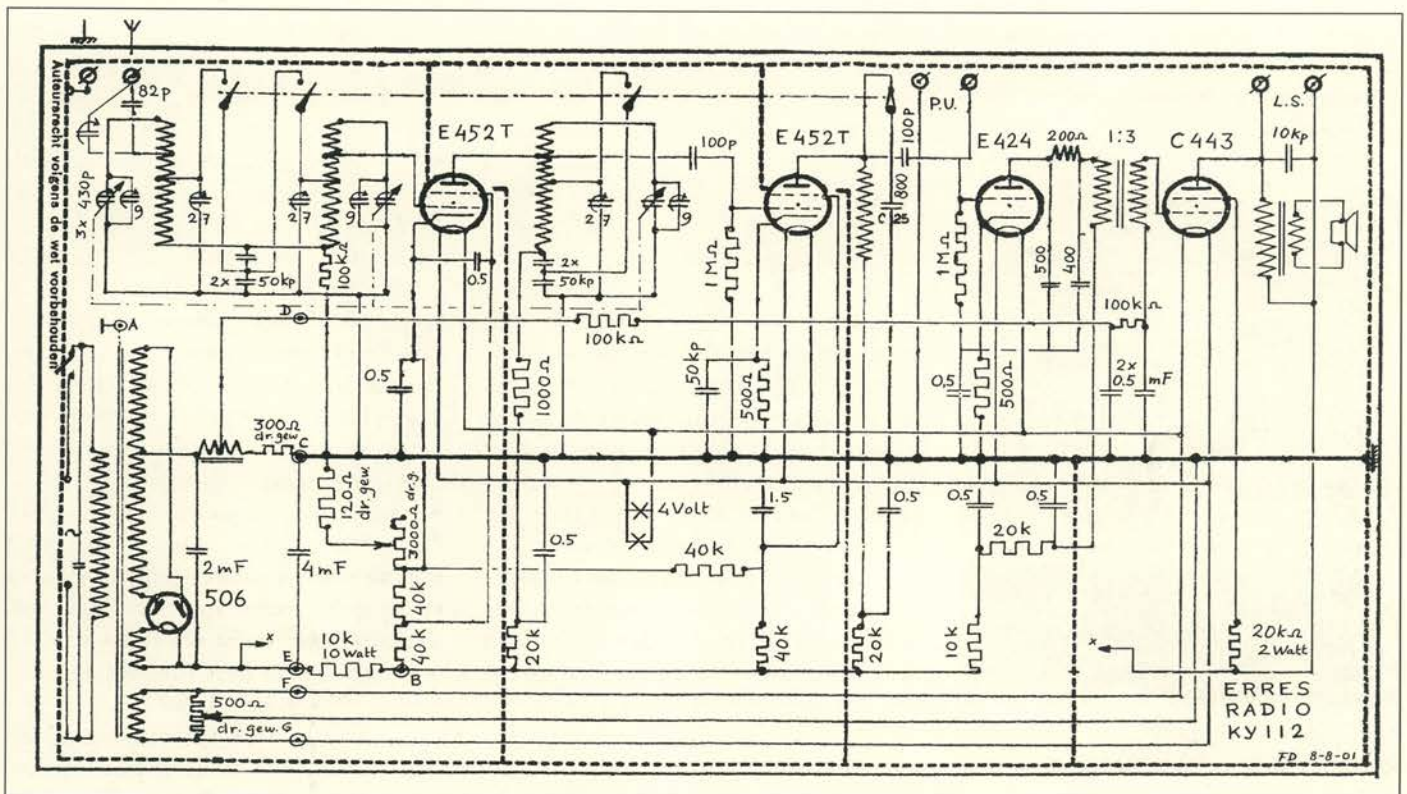
bandfilter-ontvangers, heeft dan ook dezelfde spoelen en bijna hetzelfde schema als de Philips 730 A.

Daarmee is Van der Heem eigenlijk gedegradeerd van een radiofabriek met eigen ontwerpen naar een zogeheten 'set-maker', een samensteller dus van radio's en werkend met de ontwerpen van de toeleverancier van de onderdelen. Zo kon Philips haar invloed op de Nederlandse markt vergroten.

Maar de kasten worden nog steeds door de bekende Haagse 'kunstnijvere' Otto van Tussenbroek ontworpen in bruin gebeist eikenhout. Deze kasten zijn qua vormgeving zeer opvallend, strak en modern en passen goed bij de Nederlandse Art-Deco meubelen van die tijd.

Het niet politoeren heeft een gunstige invloed op de prijs. De kasten blinken uit door de doordachte, simpel te maken constructie met onder andere sleuven om het chassis van het plaatstroomapparaat te monteren, waardoor de toegang tot het toestel gemakkelijk is.

De verkoopprijs is echter te hoog en veel luisteraars kiezen dan ook voor zelfbouw of voor de goedkopere Philips 730A (f 275,-), die bovendien één lamp meer bezit!

LITERATUUR

- ¹ Staleman TA. Technisch Commerciëel Radiovademecum. Amsterdam:T.E.D.O.,1948.
- ² Driesens FJJ. De zanger aan de wand. Rad. Hist. Tijdschr 1992; 15: 2, brochure 9202.
- ³ De Jaarbeurs. Radio-Expres 1930;8:627.
- ⁴ Driesens FJJ. De Broodtrommel. Rad Hist Tijdschr 1992;15:4, brochure 9204.
- ⁵ Kooy de G, e.a.. Philips Honderd 1891-1991. Zaltbommel: Europese Bibliotheek 1991.
- ⁶ Joodse ondernemers en ondernemingen. Amsterdam: Joods Historisch Museum, 1951.
- ⁷ 25 Het zilveren boek van VDH, mei 1951, gedenkboek. Den Haag: Van der Heem, 1951.
- ⁸ Kuipers P, Driesens F. Overzicht van Philips luidsprekertypen 2002 tot en met 2044. Rad Hist Tijdschr 1996;19:79.

NVHR 2001.

Brochure nr 2001/3

Frans J.J. Driesens (tekst, toestel en foto's)

SPECIFICATIES EN GEGEVENS

Merknaam	ERRES RADIO
Type	KY 112
Serienummer	mogelijk: 15
Bouwjaar	1931
Wederverkoper	R.S. Stokvis
Land van herkomst	Nederland
Toepassing	omroepontvanger
Golfbereik	200 - 600m + 1000 - 2000m
Afstemmiddel	drievoudige luchtcondensator
Schalen	2 verlichte en geijkte trommelschalen
Schakeling	rechtuit met bandfilter-ingang
Aantal kringen	3
Aantal lampen	4 + 1 (2x E452T + E424 + C443 + 506)
Terugkoppeling	geen
Antenne	korte draad
Ingang	voor P.U.
Uitgang	Philips electrodynamische luidspreker 2055 ingebouwd
Gloeispanning	4 volt wisselspanning
Plaatspanning	240 volt
Chassis	zilverkleur gespoten ijzer 1mm
Behuizing	massief eiken/triplex staande kast
Afmetingen b x h x d	54 x 105 x 28 cm
Verkoopprijs	f1 325
Seriegrootte	zeer klein
Bijzonderheden	zeldzaam voorkomend type in eigentijdse kast.

